

ERDÉSZETI LAPOK

a magyar erdészegylet

K Ö Z L Ö N Y E.

Negyedik évfolyam.

X. füzet.

October 1865.

Közgazdasági eszmetöredékek az erdészet köréből.

Irta Erdődi Adolf. — (Folytatás.)

VIII.

A viszonylagos erdőtalaj téves használatának lehetnek-e a közjólétra nézve lényegesen káros következményei?

Kimutattuk, hogy a viszonylagos erdőtalaj jövedelmezősége fölött a birtokos képes legcélszerűbben itélni, megengedtük mikép bizony ez is csalódhatik, nevezetesen szakképzettségünk jelen foka és a mostani számvitel mellett; sőt, hogy a birtokost némely esetben az összes fatöke értékitése után remélhető jövedelem saját jövője érdekei rovására is elfogulttá tehetné, valamint — hogy jelen sanyarúságaink mellett nem egy találkozánk, ki e tőke megtámadásával kísértene mindennemű pénzbajain segíteni, magát a végromlás veszélye ellen biztosítani; — bevallottuk, hogy valószínűleg lennének elegenden, kik a gazdaság kívánatos szabadsága mellett erdeiket irtani és mezővé alakítani iparkodnának, habár a talaj erdősitve tartósan nagyobb jövedelmet reméltetne — hiszszük azonban, hogy az ily téves eljárás, mint a szabad rendelkezés — általunk óhajtott fokának — következménye lényegesen káros befolyással a közjólétre nézve nem lehetne és nevezetesen fainséget hazánkban előidézhetni soha nem fogna

1) a közgazdaság törvényeinél fogva, melyek ép oly következetesek mint a természetiek; ezeken mi csak oly keveset változtathatunk, mint az elsőbeken — ellenök szintugy csak a magunk kárával vagy végromlásával küzdhetünk.

E törvények szerint a termelés egyes czikkeinek ára a tudakozás és ajánlat közti aránytól függ, és ha a faajánlat, mely hazánk föltétlen erdő-tulbősége mellett már jelenleg is oly tömérdek, újabb irtások folytán még tetemesb mérveket öltene, ugy az árak végül annyira leszállanának, hogy a piacra vitt többlet eladása teljesen lehetlenné válnék. Ez pedig a megindított tulságos irtásokat minden tilalomnál biztosabban fogná beállítani.

De fainségtől vagy a fa tulságos drágaságától még akkor sem tarthatnánk, ha sikerülne roppant fakészleteink tetemes részén úgy tudadni, hogy a tudakozás folytonosan tartana, lassanként pedig oly tulsulyra vergődnek, melynél fogva a fa ára tetemesen növekednék.

Mert mihelyt ez beállana, mérhetlen földalatti erdeink is rögtön sirjaikból kelnének, és a kőszén, melyet tétlen nyugalomban jelenleg csak a fa szerfölötti olcsósága tart, hatalmas versenytárskép lépne a küzdőterre s a fa árát ismét természetes medrébe szorítaná. De a fa nagyobb árai az erdőültetési kedvet is hathatósan ébresztenék, s a fainség veszélyét ekkép is elhárítanák.

2) Az erdőnek oly tömeges irtása és mezővé alakítása, melynél fogva fainség állhatna be, honunkban jelenleg azért sem gondolható, mert e célra elegendő tőkékkel és munkaerővel koránt sem dicsekedhetünk.

Kiki belátja azt, a kinek azon összegekről csak némi fogalma is van, melyeket mezőgazdasági beruházások — építkezések — marhaállomány — mindennemű szerszámok, eszközök és nevezetesen az erdőirtás maga is igénybe vesznek.

Munka erőnk pedig nem csak a népesség gyér voltánál, de az ország egyes nemzetiségeinek kiváló indolentiajánál fogva is föltötte csekélynek mondható.

Ez pedig annyira megy, mikép még azon általános tapasztalást is meghazudtolja, mely szerint a munka és az élelem ára egyenes arányokban szállanak föl- és lefelé.

Vannak ugyan is hazánkban vidékek, hol — ha szűk a termés és az élet nélkülözhetlen czikkei drágák, vagy az éhség halál-

angyala kopogtat az ajtókon — *a munka olcsóbb*, mert aránylag nagy a munkaajánlat. De áldott esztendőben, a midőn mindenkinek van mit ennie, előtérbe lép a keleties kényelemszeretet, mindenki létezésének örömteli szemléletébe mélyedik, az embereket egy neme a mámoros kéjérzetnek szállja meg, munkáját senki sem kínálja, ha pedig keresed, úgy a feláldozott — *dolce far niente* — fejében azt ugyancsak drágán kell megfizetned.

3) Föltétlen erdőtalajunk tetemes terjedtségénél fogva — fainségtől még úgy sem tarthatnánk, ha rövid idő alatt viszonylagos talajon álló erdeink nagy részét ki is bírnánk irtani.

Ime tehát, ha erdőbirtokosaink mind oktalan és könnyelmű pusztítók lennének is, *a mitől pedig azok legnagyobb része valóban igen távol áll* — a tűzifa inség még akkor sem igen üthetne reánk — oly rögtön és előre láthatlanul pedig éppen nem, hogy azon még ideje korán ne tudnánk segíteni.

Saját mostani helyzetünk adja a legjobb példát reá, hogy a netalán fenyegető fainségtől mikép szabadulnánk.

Ma ugyan is, midőn a fogyasztás pazar volta a gazdaság oly nagy fokára mutat, s erdeinkben azon kívül a fa öleinek milliói rohadnak — *annak pusztá látszatára*, hogy a faár némi emelkedésével e vesztegetés szűkebb körre szorulhatna, már is éktelen jajveszklésbe törünk ki, és készek vagyunk kenyértermő földjeink egy részén erőszakot elkövetni, csakhogy az elfagyás rémjétől megszabaduljunk.

No de ennek is megvannak a maga jó oldalai.

Másfélszázad előtt Némethonban hasonló és ép oly oknélküli jajgatás a rendesebb erdőkezelés szükségének érzetét szülte és bárha a fabasználat megszorítását célzó rendszabályok a viszonyok benső természetén hajó törést szenvedtek, úgy az erdőláznak annyi haszna még is volt, hogy a fanövesztés ismeretei tágultak és terjedtek.

Mielőtt e tárgytól megválnánk fordítsuk figyelmünket még azon balhiedelem felé, miszerint erdőt csak 100 és több évi fordában lehetne okszerűen kezelni vagy használni, a mi ha úgy volna, csak ugyan elég bajnak lenne mondható, mert néhány év alatt valami letarolt téren a 100 éves fordának megfelelő korosztályzatot ismét helyre állítani, valóban nem vagyunk képesek. Szerencsénk az nem is szükséges, ha csak arról van szó, hogy a tűzifainség veszélyét

kikerüljük. Mert nem csak hogy 15 éves és még fiatalabb fa lángra mellett is sütkérezhetünk, annak parázsa felett is főzhetünk, de hozzá teszzük miszerint még az sincs véglegesen eldöntve, hogy számításba véve az összes fatermést és nem csak annak hasábot szolgáltató részét a 100- vagy a 15—20 évi forda ad-e nagyobb átlagos évi fatermést?

Előnyös viszonyok és gondos ápolás mellett épületi fát is sokkal rövidebb idő alatt növeszthetünk, mint azt általában lehetők tartani látszanak.

Nem akarunk egyes fák rendkívüli növekvési arányaira utalni és kivételeseknek látszó esetekre hivatkozni, de igen is újra visszatérünk azon egyszer már fölhozott nagyszerű példára, melyet e részt Skóthon szolgáltattott a világnak, hol a valódi szükség beálltával majd nem egy millió holdnyi területet erdősítettek a legmesterségesebb uton — és hol az első ültetések után 35—40 évvel épületi fában már nem szenvedtek hiányt, miglen 70 év múlva már a hajógyárakat is alkalmas törzsekkel tudták ellátni.

Alig is képzelhető, hogy az épületi fa hiányát, mely összes fahasználatunknak legfeljebb 8—10%-ára rug, elég korán észre ne vegyük, s a bajon a maga idejében ne segíthessünk. Mihelyt a fogyasztás a termésnél nagyobbá válnék, a fa ára is mindjárt feljebb szállana, ennélfogva pedig a fogyasztás szűkebb körre és inkább csak a valóban szükségesre szorítoknék, és építkezésre rögtön alkalmas volna, a mi addig nem is látszik vala annak. — Hogy ez irányban a fogalmak mennyire simulnak a viszonyokhoz, a következő példákból eléggé kiviláglik.

Zólyom vagy Gömörmege hegysegeiben, hol a fenyő és a bikk leggyönyörűbb állabjai a lejtőket vegyest borítják, meg a völgyek csörgedező patakjait a legkarcsubb égerek susogó koronái árnyékolják, legfeljebb kivételesen jutott eddig valakinek eszébe, mikép építkezésre a fenyőn kívül is lehessen használni valamit. Borsodmege Szilvás nevű helységében pedig még a templom tornya is bikkfa zsindelelyel van betetőzve; gerendának, szarufának s a t. is bikket használnak és azt e célra igen jónak tartják, mert — *fenyő-fájuk nincsen*. Szab. kir. Sz. György városa legnagyobbbrészt égerfából van építve, és az éget a Csalóközben is igen jeles épületi fának tartják.

Az épületi fa árának emelkedésével továbbá nem tüzelnénk föl annyi arra valót mint jelenleg, és a vágy így is mindinkább fölébredne, az előnyösen értékesíthető fából mennél többet természetni.

A dolgok e természetes folyását annyira igazolja a mindennapi tapasztalás, hogy azt még tovább is bizonyítgatni, teljesen fölöslegesnek tartjuk.

Ne erőszakoljuk az egyeseket oly dolgokban is, melyeket megítélni ők a legilletékesebbek és *melyekben a tévedés ismét helyreüthető*. Az e részt netalán megzavart egyensúlyt a nép helyes ösztöne és a tényleges hátrányok érzete csak hamar ismét vissza fogják állítani, a hiány és bőség közötti ingás végül is a helyes arány pontján fog megállapodni.

IX.

Hazánk állam erdeinek eladásáról.

Földmivelésünk jövőjének egyik alapjául mondtuk, a talaj minden része legezészerűbb használatának könnyű lehetőségét, e szerint pedig a gazdaságnak oly szabadságát, melynél fogva termőföldünk mező- és erdőgazda közti helyes felosztása; — annak egy kézből a másikba néha ismételt át és megint vissza engedése, a szűkség érzetének legcsekélyebb, néha csak ösztönszerű nyilvánulásai mértékében akadálytalanul megtörténhessék.

E feladat megoldásának módjára nézve a magánosok erdőseit illetőleg nézeteinket a fentebbiekben meggyőzőleg iparkodtunk előadni. Hátra van e részt még azon kérdés szellőztetése, ha valjon a feladat megoldása nehézségeit az erdők állami vagy magán kezelése képes-e könnyebben, biztosabban és gyorsabban legyőzni és hogy ennél fogva: *kívánatosb-é, mikép végül is az erdőbirtok az állam vagy a magánosok kezeiben összepontosuljon.*

Hogy az állami kezelés nehézkes szerkezetű géphez hasonlít, melynek kenetlen kerekei fülsértőleg nyikorognak, valahányszor azt mozgásba hozni iparkodunk — és hogy azt, ha egyszer megindult, még sokkal bajosabb a szüntelen változó viszonyokkal párhuzamos könnyű és gyors irányváltoztatásra birni — azt megemlíteni az e részt úgy is megállapodott közvéleménynél fogva igen — bővebben fejtegetni azonban nem tartom időszerűnek.

De minden lehető félreértésnek elejét venni ohajtván, mielőtt tovább mennék, kinyilatkoztatom, mikép az érintett kezelés elismert tökéletlenségeit koránt sem szeretném az állami erdészek rossz akaratának, tudatlanságának, szakmivelttségük alacsony fokának, vagy épen a becsületességről való laza fogalmaiknak tulajdonítani, sőt tartozkodás nélkül kinyilatkoztatom, mikép az állami erdészet — főleg minálunk — számra és minőségre nézve általában és aránylag sokkal díszesebben van képviselve, mint a magánosoké. — Az államnál a tudományos szakképzettség ma már sokkal többet nyom a latban mint igen tisztelt magán birtokosainknál, pedig épen minálunk a tudományos ismeretekben gyökeredző itélet, és minél nagyobb mint szellem- mint jellembeli kitünőség kell hozzá, hogy a nagy részt kétségbeejtő viszonyok között az erdőkből némi — és legalább lassanként fokozódó tiszta jövedelmet teremthessünk.

Állami erdeink tökéletlenségei tehát korántsem az illető személyzet minőségében, de nagy részt oly viszonyokban rejlenek, melyeket bármi személyzet mellett is *állandókul* kell tekintenünk.

Az állami erdőkezelés minden árnyoldalait indokolva előszámlálni, ez értekezés határain messzire túl esnék — de nem is szükséges. Mert valamint ama főpap, kinek jöttét nem jelezte a harangok ünnepélyes zugása, a helység birája száz mentségeiből teljesen beelégedett azok elsejével, mely így szólt: *a helységben nincs harang* — úgy mi is reméljük, hogy t. olvasóink kegyesen beérik vele, ha az államkezelés hátrányainak csak lényegesbikéről fogunk a következő sorokban megemlékezni, arról melynek elhárítása nélkül az illető állapotok gyökeres javulását képzelni sem merjük.

Az állami kezelés legfőbb hátrányát abban látjuk, hogy az igen általános rendszabályoknak van alávetve és így soha sem simulhat a szükségek és helyi viszonyok finomabb árnyalatainak ezerféle változataihoz.

A rendeletek szűk határai közt mozgó — a féltékeny ellenőrség vas korlátai közé szorult, a tett szabadságát csiráiban is elfojtó terhes felelőség alatt örökké nyögő államerdész; — a gépnek e mindig felülről mozgatott, igazgatott, soha magára nem hagyott kereke a legjobb akarat mellett sem képes azt létesíteni, mit a szabad birtokos maga, vagy annak ő hozzá oly sokkal közelebb álló, vele rövid uton — leggyakrabban élőszóval érintkező, nem ritkán széleskörű bizalommal megtisztelt hivatalnoka.

Az előbbinek javítást célzó valami indítványa gyakran akkor hagyatik helybe, midőn az alapul szolgáló viszonyok már régen még pedig gyökeresen megváltoztak. Ő ennél fogva — akaratában, tettejében, kedvében elszibbadva és gyakran már csak azért is, hogy egész idejét jelentésekkel, fölvilágosításokkal, legszentebb szándékai gyanúsításainak elbáritásával az íróasztal mellett tölteni, életének legszebb korszakát keserítő és meddő küzdelmeknek föláldozni ne legyen kénytelen: minden indítványozással, tervezgetéssel, gondolkodással fölhagy — és csak oda törekedik, hogy lépteit írásbeli rendeletekkel fődözhesse, magát e papir bástyák mögött biztosan megvonhassa — ott az őt netán túlélő családjának is menhelyet készíthessen.

A magánbirtokos ellenben egyedül az *előnyösség* törvényeit ismeri, a pillanat minden kedvezményét — alig hogy észre veszi, már fel is használja, tisztviselője — ha szükséges *merni is tud* és minden lépéseit a százszor változó viszonyokhoz százszorosán változtatva idomítja.

Az erdők állami kezelése tehát, annak berendezése természeténél fogva minden irányban hátrányosabb mint a magánosok-é és a kép árnya ott a legsötétebb, hol a művelés változtatásáról lehetne szó. A szükségét e részt fölismerni — annak nem csak akadályait elhárítani, de nekie szolgálat készen elejébe jönni — az állam kezelés szerkezete már legkevésbé alkalmas.

Mindezekből pedig az következnek, hogy erdőszetünk fölvirágozásának érdekében az állami erdők eladása és magánkézre jutása csak előnyösnek volna mondható.

S eloben azt némi megszorításokkal elismerni nem vonakodunk, föltéve még — annak *csak* helyesen indokolt alkalmazását és a kivitel célszerű elrendezését. Mert ha *összes* állami erdeink a nép kezére való engedése rögtön történnék, az csak igen kevéssé lehetne a nemzet előnyére, a mint azt a francia állam erdők mult századbeli tömeges eladásának siralmas következményei elég világosan bizonyítják. — A természetben nincsenek ugrások, a nemzetek életében pedig azok nem igen üdvösek.

Mindennek a belső szükség érzetéből s avval egyaránt haladva kell kifejlődni. Tisztázzuk a nézeteket, terjesszük a műveltséget népünk minden rétegeiben, fejlesszük a szakismereteket, — tegyük mind

ezt lankadatlan következetességű közmegegyezéssel — és összehangzatos haladásunkat csodaszzerűleg fogjuk siettetni. De ha a fejlődési folyamat általános menetét és jelen fókuszpontját nem vesszük tekintetbe; — és a közgazdaság egyes ágaiban az időt messzire túlhaladó egyoldalú intézkedéseket akarnánk életbe erőszakolni: — az csak oly visszás lenne, mintha vad állatok fülsértő ordításai közé egy két iskolázott énekest állítanánk, azon hitben — hogy most immár a hangok nyers zürzavarján diadalmaskodtunk.

Igen hátrányosnak tartanók, ha az államhatalom összes erdősegeinket gyámkodása alá venné, a gazdaságot mindenben és mindenütt államhivatalnokok által vezéreltetné, ellenőriztetné. Ez által az a jelen állapot minden változását lehetetleníté, az üdvös haladást még csirájában elhervasztaná, a népet az előnyösebb gazdálkodás ismeretétől és tiszteletétől elzárná, azt a tulajdonjog örömteli élvezetében folytonosan zavarná, vele így saját birtokát megutáltatná és a közerkölcsiség rovására csak arra tanítaná, hogyan lehessen az államhatalmat kijátszani s a kormányhivatalnokot legilletelmesebben legbiztosabban megvesztegetni.

De ép oly kevésbé lehetne előnyös, ha a kormány az erdőgazdaságot rögtön teljes mértékben szabad lábra állítaná, és nevezetesen — ha az a *közgazdasági szükség sürgős nyilvánulása* — s így az *okszerű kezelés és használat minden legkisebb biztosítéka nélkül* az összes állami erdőkön tudna, azokat tömegesen és nyakra főre a magánosok kezeire boesájtaná.

Sőt megvallom, hogy hazai viszonyainkra való tekintettel az *állami erdők legtetemesb részének eladása* — nekem legalább — közgazdasági szempontból még most nem látszik igazolhatónak.

Az állambirtokban megtartandó erdők legelső sorába teszem pedig azokat, melyek föltétlen erdőtalajon állanak.

Senki sincs az erdőgazdaság szabadságának előnyeitől inkább áthatva mint én — de azt a talaj termő képességének világos veszélyeztetéséig kiterjeszteni soha sem tartottam kívánatosnak. A termőföldet ugyan is mindig oly tökének néztem, melynek a jelen nemzedék csak kamatait van jogosítva élvezni, melyet tehát *főlemészteni* senkinek sincs jogában.

Az *ily erdők* föntartása és okszerű kezelése a kormány szigorú felügyelete nélkül *egészen* talán soha — de még *némileg* sincs biz-

tositva mind addig, a *mig a faajánlat és tudakozás közt nem áll be a helyes arány*, s a *mig* ennél fogva a fa árai az erdőföntartás és az erdőmivvelés költségeit nem fizetik, az erdőgazdaságot jövedelmezővé nem alakítják.

Minálunk tehát, a hol az ok — e helyes arány — mely egyedül az összes gazdasági viszonyok fejlődésének igen magas foka mellett szokott beállani, most még majdnem teljesen hiányzik — az okozatra, vagy is arra számítani, hogy a föltétlen erdőtalaj állománya magánosok által biztosabban fog mint a kormány által fön tartatni, a termőképesség fokozásával kezeltetni, észszerűbben használtatni — a bölcseségnek talán nem nagy mértékéről tanuskodnék.

Ha tehát a kormánynak sikerülendett tagadólagos intézkedések folytán a magánosok ily erdeinek fön tartását biztosítani, s ha e részt a középutat akkép fogta eltalálni, hogy célja elérése érdekében *a birtokost hasztalan ne zaklassa*, ugy az mindent megteendett a mit tőle ez irányban méltányosan reményleni, várni vagy követelni jogosítva lehetünk.

Azt tehát nem kívánhatjuk, mert czélszerűnek — sőt veszély nélkülinek sem tarthatnók, hogy a kormány e valóban nem könnyű föladatát még a most kezében levő ily erdők eladásával sulyosbitsa, a nemzet tökéjének egy részét világosan kockáztassa. Főleg ha azt nem azért tenné, mikép a fejlődő népgazdaság valami sürgősen nyilvánuló szükségének megfelelően — annak elejébe lépjen, mint inkább csak — hogy az adósságok hullámtengerébe szalma szálát dobjon, melybe századokra szólló átok árán — néhány másodperczig kapaszkodni lehessen.

Az állami birtokban lévő föltétlen gabonatalaj, mely kétség kívül eke alatt jövedelmezhet legjobban, valamint a viszonylagos erdőtalaj is, mely csak bizonyos viszonyok között válik gabona talajjává — eladhatónak nyilvánítassék, mert az előbbit az állam igen ritka vagy talán egy esetben sem fogja oly jövedelmezően hasznosíthatni, mint a magánbirtokos, az utóbbira nézve pedig, a *mig* állambirtokban van, nem könnyű az átmeneti időpontot észre venni, melyben az gabona talajjává válik.

Hogy azonban bizt^g ak lehessünk mikép az ily eladás azon egyedüli józan célja csakugyan el is fog éretni, miszerint az illető talaj így a nemzeti jólétnek hathatósabb tényezőjét képezendi: oly

vételért hinnénk megszabandónak, *mely nagyobb kamatot biztosít, mint a minőt ez erdők állami kezelés mellett hajthatnának, föltéve, hogy a gazdaság a lehető legnagyobb pénzjövedelem alapján rendeztetnék.*

Mert a ki a talajt nem képes jobban értékesíteni, mint az állam — s így nem is képes a föntebbi elvek nyomán megállapított árt érte megfizetni, *annak reá semmi közgazdaságilag igazolható igénye nincsen.*

A föntebbiekből önkényt folyik, hogy a viszonylagos talajon álló állami erdők *szorultságból való elvesztegetése* a közjólétre nézve csak igen kártékonyan hathatna, miután az ily eladásoknál a vétel árral rendesen a fakészlet sincs megfizetve. Ennél fogva pedig a vevő legtöbbsnyire igen siet a tőkén álló százados anyagot mielőbb pénzzé váltani, annak egyik részével az egész jószágot kifizetni. És miután már így is tetemes nyereséghez jutott, nem igen törődik vele, hogy a megvett talaj ezentúl az eddiginél nagyobb vagy kisebb jövedelmet fog-e hajtani — főkép a távolabb jövőben.

Ez eladásoknál tehát az erdőbecsű mindig úgy volna eszköz-lendő, *hogy a vevő az összes fakészletet azon áron a mint az a vétel idejében eladható volna, azon kívül pedig termőképességéhez mértén a talajt is megfizesse.*

Bizonyos körülmények között azonban még a *gabona vagy viszonylagos erdőtalajon álló* állam erdők eladása a közjólétre is annyira káros hatással lehet, hogy azt a magánosok czélszerűbb gazdálkodása folytán elérhető előnyök nem volnának ellensúlyozni képesek.

Vegyük például hazánk azon igen nagy terjedtségű erdőségeit, melyek ércbányáink és kohóink fenntartására szükségesek. Ezeknek *szabályellenes* használata csak oly gyászos következményeket szülhetne, mint teljes elpusztításuk.

Mert ha nincs is kétség benne, hogy az erdők magánkézre jutva a nevezett iparág szükségeihez mértén rendesen fognának kezeltetni, a míg így jó jövedelemre lehetne számítani, sőt ha megengedjük, mikép az is igen valószínű, hogy magánkézen ez iparüzletek többet jövedelmeznének — úgy még sem titkolhatjuk el azon aggodalmunkat, mikép a vevők mindennemű viszonyoknál fogva előnyösnek tarthatnák az illető iparüzletet néhány évig pihentetni vagy oly

rohanva működni, mikép a pihenés elutasíthatlan szüksége később önkénytelen is beállhatna. E szerint pedig az illető bánya és kohómunkások sorsát nem láthatjuk a magánosok kezeiben annyira biztosítva mint az államéban, a minek lehető következeit pedig nem kicsinelheti senki, a ki tudja, hogy a kincstári fémhányászat hazánkban jelenleg 275 hivatalnoknak, 717 felügyelőnek és 19,850 munkásnak ad mindennapi kenyeret.

A közvagyon szaporodását valjon ki akarhatná ily számtalan család — ha csak néhány évig tartó — nyomorával és kétségbeesésével megvásárolni? Ki tudná ily lehetőségekkel szemben a nevezett erdők eladását jóvá hagyni vagy indítványba hozni?

Vagy ki kárhozná Velenczét mert hajdanában tengerészetét nem tevő a törökök önkényétől, nem a politikai viszonyoktól, vagy a vállalkozó erdőbirtokosok kérdéses okszerűségétől függővé?

Az által, hogy fáját állami kezelés mellett növeszté, legfeljebb annyit veszített, a mennyiben azt magán birtokosoktól talán olcsóbban vehette volna, és a mennyiben a talaj jövedelmezőbben használtathaték vala, miglen az illető erdők eladása által magát az államot kockáztatta volna.

Hasonló tekintetek — erősségek, hidak építése, föntartása, határok elzárása, a folyók hajókázhatóságának biztosítása s a t. minden államnak kötelességévé tehetik az alkalmas fekvésű erdőket önkezelés alatt megtartani akkor is, ha a talaj más kézen teteme-sebb közvetlen jövedelmet szolgáltatna.

E fejezetből kitünik immár, hogy az állam, ha — kivéve az épen elősorolt természetű eseteket — minden erdőt kész eladni, mely föltétlen gabona talajon vagy viszonylagos erdőtalajon áll: — úgy az mindent meg tett, mit tőle az erdőtalaj szabadsága, s az erdő és mező közti helyes arány létesítése érdekében ez irányban várhatunk.

De e szerint az is természetes, hogy oly kormány intézkedést, mely az erdők eladásában a fönt jelölt határon — szorultságból vagy gondatlanságból — tul menne, vagy azon belől *károsan olcsó* eladásokat eszközölne — a közjóllétre nézve előnyösnek tartani nem volnánk képesek.

X.

Az erdőgazdaságba avatkozásnak jogos és nem jogosult okairól.

Az erdőgazdaság a közönség részéről azon különös kitüntetésben részesül, hogy annak ügyeihez szóllani igen számosan szeretnek és hivatva érzik magukat. A törvényhozás pedig, a közigazdaság egyik ágát sem látja szükségesnek annyi mindennemű korláttal körülveenni, mint az erdészetet.

Boldog ország, hol a szakértelem már elég a gyermeket annyi bába közt megmenthetni és létesíteni, hogy az egészségesen és a nemzetgazdaság többi ágaival öszhangzatosan fejlődhessék.

Különben hol annyi a füst, rendesen tüzet is nem hasztalan keresünk.

Valamint ugyan is minden jelenségnek, ugy az erdőgazdaságba való beavatkozásnak is vannak többé kevésbé elfogadható okai.

Egyike ezeknek azon örökös ijesztgetés, mely az országot minden fa lezuhanása után a klíma teljes megbomlásával, és az emberiség léptenkénti összezsugorodásával, elfagyásával fenyegeti.

Szívesen engedünk helyet a lélek költőisége e jelenleg annyira kedvelt gyermekének is, míg az számos pajtásaival egyetemben *kint a gyepen* nyargalózik. De ha beront a tudomány templomába vagy a törvényhozás termeibe — a komoly honatyákat bosszantani, vagyis magasztos teendőikben zavarni — akkor azt minden makranczoskodás — sirás — rivás, rugdalodzás ellenére is rendre — vagy kitasítani vagyunk kötelesek.

Az erdők ügyeibe való rendkívüli avatkozásnak azonban vannak még egyéb — mélyebben fekvő, jogosultabb okai is.

Ezek pedig részént a birtokkérdés magánjogi viszonyaiban, másrészt meg az erdőgazdaság természetében rejlenek.

Tudjuk, hogy a föltétlen fatalajon álló erdők oly messzireható fontossággal bírnak, mikép azok csonkítlan föntartását a nemzet összesége joggal követelheti. Nem csak, mert azok kiirtása vagy elpusztítása folytán magának az illető földdarabnak termőképessége s így a közvagyon tőkéjének egy része megy — gyakran örökre veszendőbe, hanem — mivel így sok esetben a szomszéd területek és néha egész tartományok termőképessége is veszélyeztetik.

Ha az ily irtások nagyobb hegyek meredek lejtőin történnek, az üdítő források elszáradnak, a folyók vize megapad, azok medrei és a közel völgyek, térségek szántóföldjei mind meg annyi kötengerekké válhatnak.

Lapályon pedig ekkép az életadó kalászosok aranyhullámszökevénye kerülni a sivárhomok halotti lepe alá, melynek redőzete ugyan — mintha az élve temetett végerőlködése miatt — szüntelen mozog, változik — de attól megszabadulni a termőföld többé *soha sem* képes.

Az államhatalomnak ily erdők föntartását célzó beavatkozása igen is *jogosultnak* mondható — és a hiba csak az, hogy számosan — a tárgy lényegébe nem hatolván, a kormánygyámkodást *különbség nélkül minden erdeinkre kiterjeszteni s így a gazdasági fejlődés lehetőségének szárnyait szegni vakbuzgósággal erőlködnek.*

Ily indoku beavatkozásnak a mezőgazdaságra nézve niicsen helye, miután azt *föltétlenül erdőtalajon nem igen üzik.* Így pedig a legroszabb gazdálkodás sem szülhet oly szomorú következményeket, a minők fönnebb érintvők. A szántóföldek termőképessége a mezőgazda oktalanságai folytán egyáltalában nem egy hirtelen megy oly tökéletesen veszendőbe, hogy azt kisebb nagyobb áldozatokkal ismét helyre állítani ne lehetne. A mezőgazda tudatlansága, könnyelműsége, vesztegető pazarlása tehát a közjólétnek oly nagyszerű mértékben nem árthat, mint az erdőgazdái.

A rossz erdőkezelés hatásai gyakran kebelrázó és lélekrendítő következtések, a silány mezőgazdaság ellenben a közjólétet nem szokta *látványosan* sújtani.

A hatás különbsége az okozó tárgyak természetével arányos. A tiszteletet igénylő óriási oszlopcsarnokok, az idők századainak e komor — a vészben is zúgva nyögő tanúi, félelmesen recsegve, ropogva, dörögve dülnek össze, s haláluk nagyszerű megbosszulása nem szokott elmaradni.

A nyájasan mosolygó, szende képü virágkoszorus rét és mező pedig *hang nélkül sirja ki* életerejének utolsó cseppjeit.

De miután vannak, kik a magánosok erdőgazdaságába való avatkozást a *közjólét szempontjából akkor is igazolhatónak tartják, ha az illető talaj termőképessége ez által nem veszélyeztetik,* úgy abban, hogy e beavatkozást nem ohajtják *hasonló mértékben a mezőgazdaságra* is kiterjeszteni, oly következtetlenséget látunk, melynek

okait fölfogni *mi legalább* — nem vagyunk képesek. — Meglehet, hogy azok előtűnnek, ha a gazdazág e két ágait némirészt egymással szembe állítani iparkodunk.

Legelőszőr is be kell vallanunk, mikép hazánkban — kevés kivétellel — a hány a földbirtokos, annyi a tőkélyestől távol álló mezőgazdaság.

Ugyan ez áll az erdőgazdaságra nézve is.

A mezőgazdasági talaj általában napról napra silányabbá válik s a helyett, hogy belterjesség útján iparkodnánk kisebb téren mennél többet termesztetni, régibb földjeinket kizsákmányoljuk s megyünk tovább, a mig van egy talpalatnyi hely, melyet gabona termesztésre fölhasználni — habár a gazdaság egyéb ágainak rovására — képesek vagyunk. — Ennek pedig ma holnap a termés mind csekélyebbre való apadása lesz a következése.

Vágásait az erdőgazda többnyire szinte csak az Isten gondjaira bizza s azokkal nem sokat törődve fogyasztja öreg állabjai készleteit. Ez által ő is oda jut, hogy majd idővel anyagban és értékben kevesebbet fog vághatni mint jelenleg.

És miután a mező és az erdőgazda egyaránt elsőrendű élet-szükségleteket fődöz úgy a termesztés apadása a fogyasztók szaporodása mellett — végül *inséget* indézhet elé — *vagy mind a két vagy — egy irányban sem.*

A gazda, ha első évi termését a csűrbe rakná, ahoz a második, harmadik s a t. tizedik évit is — akkor pedig az egészet egyszerre vinné a vásárra — épen úgy járna el mint az erdőgazda, a ki *szünetelő üzemben* kezelvén erdősegeit, az *egy* éves sarjakat nem bántja, azt is meghagyja, a mi a második, harmadik s a t. évben hozzá nő, miglen a tizedik esztendőben az egészet egyszerre levágja.

Ha a mezőgazda rendesen csak *egy* évi termését emészti föl, de megszorulva egyszer csak a zsidóhoz megy s neki aratása reményeit eladja, bárha vetései még zöldülni sem indultak, nem gondatlanabbul cselekszik-e akkor, mint az erdőbirtokos, a ki tartamos üzemben kezeli ugyan erdeit, de — megszorulva — néha két három évre szőlő vágásait taroltatja le előre.

A gabonatalajon tehát a visszas eljárások természetére és következéseire nézve nem igen tudunk valami lényeges különbséget fölfedezni. De azért még is — jutott-e már minálunk valakinek eszébe

a mezőgazdát *törvényes kényszer útján* reá szorítani, hogy szántóföldjeit rendesen trágyázza, azokat tökéletesen megszántsa, beléjük csak a legjobb minőségű magot vesse el, mindenütt azt termeszsze, mi a helyi és kereskedelmi viszonyoknak legjobban megfelel? — Ki bünteti őt, ha legelőjét fölszántja — réjtét legeleteti és zöld buzájából takarmányt készít, vagy általában földjét a folytonos zsarolás által bármi részben is elértékteleníti.

E szerint pedig a mezőgazdának legalább hallgatag meg van engedve, hogy — *minden esetben*, de főleg *a talaj termőképességének szembe álló, rögtön beálló veszélyeztetése határain tul* — tetszése szerint — *jól vagy rosszul* gazdálkodjék.

Tudja azt mindenki, hogy a silány gazdálkodás az illetők jólétét nem gyarapítja — s így a nemzetét sem, miután azaz egyesek összege — beszélnek — irnak ellene, gazdasági egyesületek alakulnak, melyek mintagazdaságaikban a jó eljárás eredményeire utalnak, — kiállításokat rendeznek, a legszebb, legjobb természetmennyeket kitüntetik, megjutalmazzák, — szóval a nemzet józanabb, érettebb, munkásabb, számítóbb része mindent elkövet, hogy a szellem hatalmának különmemü eszközeivel a tunyát, éretlent, ostobát is az anyagi jólét céljához vezető ösvényre terelje — de valakit ilyesmire *erőszakkal* hajtani, az — mint mondám — legalább minálunk senkinek sem jutott még eszébe, vagy ha igen — úgy szerencsénkre nem olyanak, ki avval a népséget nyomorgatni elég hatalommal bírt volna.

Köztudomásu dolognak tekinthetjük, miszerint a rosz gazdaság, ha általa *a talaj termőképessége nem veszélyeztetik is* — sem az egyesre, sem a közjólétre nézve nem előnyös. De azt is kiki tudja vagy sejti — az is ha nem öntudatos közvélemény, ugy legalább ösztönszerű közérzület: hogy a kár, mely a nemzetet érné, a nyomás mely reá nehezednék, ha mind ezeket törvényhatósági uton rendbehozni — mindezen törvényes kényszer útján segíteni akarának, oly nagy volna, rövid idő mulva annyira elviselhetlenné válnék: mikép ahoz képest az egyesek rosz gazdálkodása *valóságos jótéteménynek* volna nevezhető.

De mig e nézetek folytán a mezőgazdaság fogyatkozásai ellen oly czélszerűen csak a lassan — de biztosan haladó szellemi hódítás fegyvereivel küzdenek, addig *az erdőgazdaságra nézve, melyet oly*

sokkal kevesebben és kevesébbé értenek, még mindig azon nézet uralkodik, hogy *kormányésszel — jó távolról* jobban fogjuk a számtalan változatu viszonyokat megítélhetni s így az egyesek gazdálkodása rendszabályait megszabhatni, mint a hogy a birtokosok *közéről*, a viszonyok legesekélyebb részleteinek ismeretében ugyan, de — csak *közönséges alattoalói észszel* — képesek lennének!

Valjon mi lehet e gyászos következetlenségnek, ez alaptalan eljárásnak oka?

Szerintünk az, hogy a mező- és erdőgazdaság közt csak ugyau létezik *egy irányban oly — és lényeges különbség*, mely bizonyos *magánjogi viszonyok mellett* az állam némi beavatkozását ott is szükségessé teszi, *hol a talaj termőképessége rendellenes gazdálkodás folytán nincs veszélyeztetve*. — E szükségét ösztönszerűen érzi majdnem minden gondolkozó ember, annak okát adni azonban csak kevesen tudják, s így nem képesek az eseteket sem meghatározni, melyekben az ily beavatkozásnak — *mint szükséges rozsznak — kell*, hogy a cél- és észszerűség határain belül *helyet engedjünk*.

(Vége következik.)

A magyar Alföld futóhomokjának beerdősítése.

Ismerteti Erdődi Adolf.

Ha valakinek — úgy valóban az erdősznek tartozik első kötelességei közé a természetet tanulmányozni s e hű barátnek élő példákban adott hathatós tanácsain okulva működni; mert csak úgy fogja — nevezetesen mint erdőnővesztő — mind azon előnyöket fölhasználni, melyek kivánt eredményt biztosítanak és a fejlődés legnagyobb mértékét lehetővé teszik; — azon hátrányokat elkerülhetni, melyek a vad tenyésztéssel szükségkép járnak, de melyeket az emberi észlelet tanainak okos használata a legtöbb esetben legyőzhet.

A természet ily beható tanulmányozására alapította Kerner A.*) Alföldünk futóhomokjának beerdősítésére vonatkozó javaslatát, melyet

*) Österreichische Monatsschrift für Forstwesen 1865.